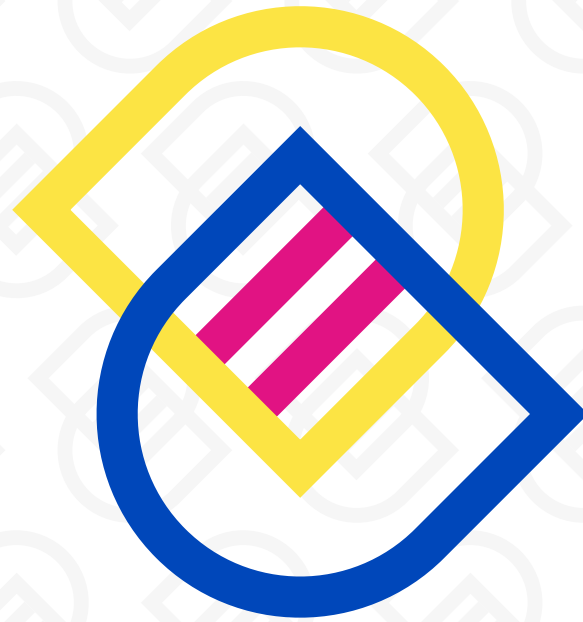

**_EL VALENCIÀ EN
L'ÀMBIT SOCIOECONÒMIC:
ON TOT ESTÀ PER FER
I TOT ES POSSIBLE**

Antoni Gisbert i Sempere

**Càtedra de
Drets Lingüístics**

© ANTONI GISBERT I SEMPERE

Directors:

VICENTA TASA FUSTER

RAFAEL CASTELLÓ COGOLLOS

Edició:

ISBN: 978-84-0919-913-6

Antoni Gisbert i Sempere.

Va nèixer l'any 1967 a Alzira (Ribera Alta). És llicenciat en Geografia i Història per la Universitat de València.

Ha treballat en Acció Cultural del País Valencià (ACPV), com a coordinador general i gerent. En aquesta etapa va impulsar les manifestacions del 9 d'Octubre i del 25 d'Abril, la xarxa de Casals Jaume i la creació de l'edifici Octubre Centre de Cultura Contemporània (OCCC) en València, a més de nombroses campanyes i iniciatives de promoció i dignificació de la llengua i la cultura.

Actualment, professionalment, és funcionari de la Generalitat Valenciana, com a membre del cos de professorat de secundària. I com a tal treballa de professor d'institut de l'especialitat de Geografia i Història. I, de forma voluntària, ha estat elegit membre de la Junta Directiva d'ACPV, en la qual ocupa el lloc de secretari.

EL VALENCIÀ EN L'ÀMBIT SOCIO- ECONÒMIC: ON TOT ESTÀ PER FER I TOT ES POSSIBLE

AUTOR:

Antoni Gisbert i Sempere

Introducció

El present article és fruit d'un encàrrec molt concret: fer una aproximació al desenvolupament legal de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV) en l'àmbit socioeconòmic en l'actualitat, i analitzar també les possibilitats de desenvolupament futur dins d'aquesta llei.

Ara, trenta-sis anys després de l'aprovació de la LUEV (aviat és dit!), i davant la natural evolució de la societat valenciana (ni que siga pel fet que ha passat una generació), la transformació del context històric (aleshores tot just feia vuit anys de la fi de la dictadura, i només dos de l'amenaça de colp d'estat del 23-F) i el canvi de cicle social i polític expressat electoralment l'any 2015, es fan necessaris el balanç i la reflexió.

Què ha significat la LUEV aquests anys? I, sobretot, ha exhaurit el seu potencial, o encara conté possibilitats de desplegament positiu? Són preguntes que ens hem de fer per tal d'adequar la nostra actuació, i la dels poders públics, a la realitat present.

Haurem, però, de fer un esforç d'autolimitació en aquesta exposició. És molt temptadora la crida al balanç de la LUEV i, particularment, a la proposta positiva de futur. Però tenim l'obligació, i el compromís, de circumscriure'ns a un encàrrec concret. I això implica limitar aquesta reflexió a la relació de la LUEV amb l'àmbit socioeconòmic. I això és el que provarem de fer.

Tanmateix, farem alguns apunts genèrics al balanç global de la LUEV, i també al seu context històric. Perquè entenem que són necessaris per a situar-nos. Primer, perquè cal, malgrat tot, tenir una perspectiva general de la LUEV; i, segon, perquè les lleis (aquesta i totes les altres) no són una realitat creada en el buit, sense condicionants extrajurídics, sinó que són producte d'un context social i polític determinat. Conseqüentment, el mètode que seguirem serà una mena d'anar i venir del marc legal al context històric, perquè l'un i l'altre es condicionen mútuament, i l'un no es pot entendre, ni valorar, sense l'altre.

Però el que més ens interessa d'aquesta aproximació és la part propositiva. Sens dubte, hi haurà temps i gent suficient per a fer balanços històrics de la LUEV i de la seua aplicació més complets i amb més perspectiva. Així que, igual com deixem la llengua als filòlegs, deixem la història als historiadors, i centrem-nos en el present i el futur més immediat, els quals són, en definitiva, l'objecte del nostre treball.

Al capdavant, la missió del representant d'una associació com és Acció Cultural del País Valencià (ACPV), amb prop de cinquanta anys d'història, més de quatre mil socis i una llarga i contrastada trajectòria de treball per la dignificació i promoció de la llengua i la cultura del poble valencià, és fer propostes en positiu per tal de materialitzar aquesta missió.

En aquest sentit, ens interessa el balanç des d'una perspectiva pràctica, en tant que diagnosi prèvia a la prescripció. Perquè el sentit del nostre treball, la nostra funció, és precisament la prescripció de remeis a la malaltia de la persecució, durant segles, i de la discriminació, encara ara, de la nostra llengua. Amb l'única pretensió de posar-hi fi, d'acord amb el convenciment que totes les persones han de ser iguals davant la llei i, consegüentment, no poden ser discriminades per raó de la seua llengua. I encara menys si aquesta és oficial al territori que li és propi.

Així doncs, per tal de complir l'encàrrec esmentat, hem de partir, en primer lloc, d'una mirada al marc legal (que és el que se'ns demana, en definitiva, que valorem: més concretament, una llei en particular). I en aquest sentit, haurem de fer referència no només al que diu la LUEV, sinó també a la llei superior que la condiona: això és, l'Estatut d'Autonomia valencià.

Però, com ja hem dit, una legislació qualsevol no és un conjunt de textos creats en el buit. És evident que les lleis són el producte d'un determinat context social i polític i, per tant, hi haurem de fer referència si volem entendre les implicacions (i possibilitats i limitacions) de la llei.

El marc legal, i el context social i polític, ens permetran d'apropar-nos més a l'objecte de l'encàrrec: el desenvolupament legal de la LUEV. Això vol dir que entenem que el que se'ns demana no és valorar què diu el text legal (i les seues limitacions i possibilitats teòriques), sinó particularment la realitat de la seua aplicació i, més concretament encara, de la seua aplicació en un

àmbit determinat (el socioeconòmic). Perquè el text d'una norma ja apunta limitacions i possibilitats, però la seua aplicació efectiva (o no aplicació: no és cap secret que una part de la legislació de vegades simplement no s'aplica, com és el cas –o ho ha estat– de la normativa mediambiental o la referida als procediments de contractació de l'administració, per posar només dos exemples que han donat peu a multitud de processos judicials) depèn en bona part d'altres factors diguem-ne extrajurídics, com ara la voluntat política o el context social.

A continuació, novament retornarem de la llei al context. Perquè la societat evoluciona, i perquè el context en el qual va nàixer la LUEV és substancialment diferent del que vivim avui. I a la llum d'aquest nou context haurem de veure si la llei permet parlar de possibilitats no explotades en el seu moment, analitzar també les limitacions del text respecte a la realitat de la societat valenciana actual. Perquè les lleis (com totes les creacions humanes) també envelleixen. I, en aquests casos, el que fan les societats que aspiren a evolucionar (i no a resistir-se malenconiosament a les transformacions), és canviar les lleis, precisament per adaptar-les a la realitat.

Finalment, cal apuntar que s'ha renunciat a les notes a peu de pàgina, i a les citacions bibliogràfiques, en benefici d'una lectura més àgil i que permeta alhora una reflexió no entretallada per les cerques de notes i citacions. De la documentació que he cregut que paga la pena de deixar-ne constància, n'he fet esment en el moment oportú (tot i que he dir que més aviat n'hi ha poca, sobre el valencià i l'àmbit socioeconòmic, i aquest fet ja és, per ell mateix, una dada molt expressiva de la situació real del tema al qual ens volem aproximar).

En definitiva, l'objectiu que mou aquest text és, sobretot, el de moure consciències i voluntats, ja que són aquestes, molt per sobre de lleis i institucions, les que salven o condemnen les llengües, les quals només perviuen, i amb salut, si són parlades. Per tant, des del meu punt de vista, aquest paper tindrà algun sentit si ajuda, poc o molt, a fer-ho possible.

Primera part

**LA LUEV "COMPLIMENTA I
DESPLEGA" L'ESTATUT**

La Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV) va ser aprovada per les Corts Valencianes el 23 de novembre de 1983. Ara fa, per tant, trenta-sis anys.

El seu article 1.1 (Principis generals) diu: “La present Llei té per objecte genèric complimentar i desplegar allò que disposa l'article setè de l'Estatut d'Autonomia quan regula l'ús normal i oficial del valencià a tots els àmbits de la convivència social, així com el seu ensenyament”. Així doncs, cal que abans que res mirem què diu la norma superior, ja que la mateixa LUEV afirma que “complimenta i desplega”.

L'esmentat article, el setè en el redactat originari de l'Estatut, i que avui correspon a l'actual article sisè (després de diverses reformes de la Llei orgànica), diu així:

“Article 6

1. La llengua pròpia de la Comunitat Valenciana és el valencià.
2. L'idioma valencià és l'oficial a la Comunitat Valenciana, igual que ho és el castellà, que és l'idioma oficial de l'Estat. Tots tenen el dret a conèixer-los i a usar-los i a rebre ensenyament del, i en, idioma valencià.
3. La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial de les dues llengües, i adoptarà les mesures necessàries per tal d'assegurar-ne el coneixement.
4. Ningú no podrà ser discriminat per raó de la seua llengua.
5. S'atorgarà especial protecció i respecte a la recuperació del valencià.
6. La Llei establirà els criteris d'aplicació de la llengua pròpia en l'Administració i l'ensenyament.
7. Es delimitaran per llei els territoris en els quals predomine l'ús d'una llengua o de l'altra, així com els que puguen ser exceptuats de l'ensenyament i de l'ús de la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana.
8. L'Acadèmia Valenciana de la Llengua és la institució normativa de l'idioma valencià.”

Així doncs, l'Estatut reconeix el caràcter de llengua oficial a dues llengües (una per manament estatutari, el valencià, i l'altra per manament supraestatutari o constitucional, el castellà), però es compromet formalment a garantir “l'ús normal i oficial de les dues llengües” i que ningú no puga “ser discriminat per raó de la seua llengua”.

Aquest és, per tant, el manament que, en teoria, la LUEV havia de “complimentar i desplegar”. I això ens planteja dues preguntes. La primera, òbvia, és: ho ha fet, això, la LUEV? Ha garantit “l’ús normal i oficial de les dues llengües” i la no discriminació de cap persona per raó d’ús d’una de les dues llengües oficials (en aquest cas, el valencià)? Formalment, per a respondre hem d’esperar al punt del balanç de la LUEV, però la resposta és (dissortadament) òbvia: només cal constatar la base empírica (les dades dels nombrosos estudis i enquestes realitzats durant les darreres quatre dècades), així com la persistència de denúncies públiques de casos de discriminació lingüística, per a deduir quin és la resposta.

Continuem, però. I arribem a la segona pregunta que ens hem de plantejar: tot i que fins ara la LUEV no haja “complimentat i desplegat” aquell manament estatutari, podria fer-ho encara? És a dir: el seu desplegament, té més possibilitats potencials de les que fins ara han estat realitzades, per un motiu o per un altre? Aquesta segona pregunta és, evidentment, de resposta més oberta, per la senzilla raó que la mesura de la potencialitat d’una llei no és materialment possible en el mateix grau que ho és la mesura d’allò que realment ja ha procurat (i que per tant pot ser constatat, quantificat i avaluat). Tot i això, podem emetre judicis de possibilitat amb una certa base material. En parlarem, també.

Segona part

UN MARC LEGAL PRÀCTICAMENT

INEXISTENT

Però aprofundim un poc en les coses que diu la LUEV, més enllà d'aquell "complimentar i desplegar", en sentit general, "l'ús normal i oficial de les dues llengües" i de la no discriminació de cap ciutadà per raó de llengua, d'acord amb el manament estatutari. I, sobretot, mirem què hi diu respecte al tema que ens ocupa (l'àmbit socioeconòmic).

I el que diu és, realment, ben poca cosa: tan sols referències genèriques sobre el que anomenem "ús social de la llengua", sense referències específiques a l'àmbit objecte d'aquest article. Es tracta, concretament, del marc general fixat pels tres primers articles de la Llei en el seu Títol Preliminar (Principis Generals), de l'article únic del Capítol Segon del Títol Primer (genèricament anomenat "De l'ús normal"), i d'un article dins del Títol Tercer ("De l'ús del valencià als mitjans de comunicació"). I això és tot.

Per tant, primera constatació: la LUEV no dedica ni un sol article a la relació del valencià amb l'àmbit socioeconòmic, específicament.

La pregunta sorgeix lògicament: quin potencial de desplegament té (ara i abans) allò que ni tan sols apareix esmentat, que no existeix?

Per tal de valorar què implica aquest fet (que a la LUEV no hi haja cap article ni cap referència específica a l'àmbit socioeconòmic), cal tenir present que parlem, probablement, de l'àmbit més important en la vida de les persones, si més no des d'un punt de vista de les seues conseqüències i efectes pràctics. Primer, perquè on passem la major part de la nostra jornada diària és al treball (o en la cerca de treball, si no en tenim); i, segon, perquè d'aquest àmbit depèn el nostre manteniment i el de les persones que depenen de nosaltres (fills, familiars atu-rats...). Però la LUEV literalment ni en parla...

Comprovem, tanmateix, què diuen els articles de la LUEV esmentats.

Comencem pel Títol Preliminar (Principis generals):

"Article 1r.

1. La present Llei té per objecte genèric complimentar i desplegar allò que disposa l'article setè de l'Estatut d'Autonomia quan regula l'ús normal i oficial del valencià a tots els àmbits de la convivència social, així com el seu ensenyament.

2. Per això, són objectius específics de la present Llei els següents:

a) Fer efectius els drets de tots els ciutadans a conèixer i usar el valencià.

- b) Protegir la seua recuperació i garantir l'ús normal i oficial.
- c) Regular els criteris d'aplicació del valencià a l'Administració, mitjans de comunicació social i ensenyament.
- d) Delimitar els territoris en els quals predomine l'ús del valencià i del castellà.
- e) Garantir, d'acord amb principis de gradualitat i voluntarietat, el coneixement i ús del valencià a tot l'àmbit territorial de la Comunitat."

"Article 2n.

El valencià és la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana i, en conseqüència, tots els ciutadans tenen dret a conèixer-lo i a usar-lo oralment i per escrit tant en les relacions privades com en les relacions amb les instàncies públiques."

"Article 3r.

Sense perjudici de les excepcions regulades en aquesta Llei, l'ús del valencià pels ciutadans en les relacions tant públiques com privades, produeix plens efectes jurídics, igual com si emprassen el castellà, sense que puga derivar-se de l'exercici del dret d'expressar-se en valencià, qualsevol forma de discriminació o exigència de traducció."

L'article únic del Capítol Segon (titulat "De l'ús normal") diu:

"Article 17

Tots els ciutadans tenen el dret d'expressar-se en valencià en qualsevol reunió, així com a desplegar en valencià llurs activitats professionals, mercantils, laborals, sindicals, polítiques, religioses, recreatives i artístiques".

I, finalment, a l'article 33, dins del Títol Tercer ("De l'ús del valencià als mitjans de comunicació social") hi podem llegir:

"Article 33

Els poders públics valencians fomentaran en l'àmbit de la seua competència i d'acord amb el que disposa aquesta Llei, l'ús del valencià a les activitats professionals, mercantils, laborals, sindicals, polítiques, recreatives, artístiques i associatives."

La lectura dels articles referits permet una constatació objectiva: la LUEV no més afirma, en relació a l'àmbit socioeconòmic, principis generals, no pensats específicament per aquest àmbit:

- a) El dret general dels ciutadans a conèixer i usar el valencià (art. 1.2. a).
- b) L'especificació que aquest dret és vàlid tant en les relacions privades com en les relacions amb les administracions públiques (art. 2n).
- c) L'afirmació que el dret d'ús no comporta cap exigència de traducció al castellà (art. 3tr).
- d) La reiteració del dret d'ús en les activitats privades (art. 17), i que els poders públics valencians fomentaran aquest ús (art. 33).

De fet, fins i tot hom pot concloure que la LUEV deixa explícitament fora del seu objecte de regulació l'àmbit socioeconòmic, quan en el seu article 1.2.c) explicita que el seu objectiu és "Regular els criteris d'aplicació del valencià a l'Administració, mitjans de comunicació social i ensenyament."

Per tant, una lectura perfectament possible és que la LUEV autolimita el seu àmbit d'actuació exclusivament a aquests tres camps, i que, pel que fa a la resta d'àmbits (i particularment en el socioeconòmic), simplement fixa el dret a l'ús del valencià. El dret, sense més.

En tot cas, durant trenta-sis anys, qualsevol intent de garantir l'ús del valencià en condicions d'igualtat amb el castellà (recordem que aquest era, i és, el manament estatutari) també en l'àmbit socioeconòmic, tan sols han comptat amb el suport legal de la LUEV. Això significa que tan sols s'ha pogut fonamentar en un dret genèric a l'ús, sense cap deure correlatiu per part de ningú (ni poders públics, ni subjectes jurídics privats) i sense cap compromís de caràcter mínimament concret per part de la Generalitat ni de les institucions públiques com a garants d'aquell dret.

La LUEV, per tant, senzillament va despenalitzar l'ús del valencià en l'àmbit socioeconòmic, sense preveure cap més principi ni assenyalar cap objectiu ni, encara menys, cap mesura o acció específiques.

Segurament no és poca cosa, venint d'una dictadura de quaranta anys i de tres segles de persecució legal. Sens dubte, fou un canvi important per a la generació que havia crescut amb el seu idioma prohibit. Però, és això suficient, trenta-sis anys després? Ha garantit "l'ús normal i oficial de les dues llengües", tal com diu l'Estatut? I, sobretot, quin potencial de desplegament hi podem trobar?

Tercera part

EL CONTEXT HISTÒRIC DE LA LUEV

Per tal de matisar qualsevol temptació de judicis absoluts, és convenient tenir molt present, sempre, el context històric on tenen lloc les coses. I en el cas de les lleis, també.

La LUEV naix en el context social i polític de la transició del franquisme a la monarquia parlamentària espanyola actual, al País Valencià. Uns anys, aquells, marcats per la malanomenada "batalla de València".

No entrarem ara a la descripció històrica del període, però sí que cal remarcar (per tal de contextualitzar la LUEV) que aquells foren, objectivament, anys d'una extraordinària tensió social, alimentada inicialment per mitjans de comunicació i poders institucionals encara en mans franquistes. I anys, també, d'una criminal violència política contra les joves institucions democràtiques i contra qualsevol entitat, pública o privada, que sostinguera els postulats acadèmics i científics de la unitat de la llengua i de la validesa de la denominació "català" per a la variant dialectal valenciana. Aquesta violència política no es pot frivolitzar ni banalitzar (parlem de bombes en cases particulars –de Joan Fuster o de Manuel Sanchis Guarner– o en llibreries –com ara Tres i Quatre– i d'agressions, o d'intents d'agressions, a les màximes autoritats institucionals valencianes, com ho eren el president del Consell Preautonòmic i l'alcalde de València). Era una violència marginal (protagonitzada per grupuscles minoritaris) que comptava, però, amb una impunitat policíaca i judicial i amb una projecció mediàtica que li atorgava la seua força com a element de pressió social.

En aquestes circumstàncies, aquella transició (que no fou ni modèlica ni exemplar) significà la imposició, per mitjà de la violència política minoritària però impune, de l'hegemonia d'un "programa de valors" profundament reaccionari que tenia com a principal objectiu frenar o boicotar qualsevol intent de posar fi a la històrica discriminació que havia patit el valencià.

El tràmit parlamentari i l'aprovació de la LUEV tingueren lloc, per tant, en el context d'hegemonia social i política d'un programa de valors antivalencians que actuà com a condicionant no només d'aquesta Llei en particular sinó de tota l'acció de govern i parlamentària valencianes d'aquells anys.

En aquest sentit, és legítim preguntar-se si haguera estat possible “una altra LUEV”, en cas que el context haguera estat un altre, si, simplement, no haguera sofert aquella violència física, verbal i ambiental. Tanmateix, ara i ací no té gaire sentit especular sobre suposades realitats alternatives que no van tenir lloc.

No obstant això, i sense perjudici de la valoració que fem del text concret de la LUEV (del seu articulat), obviar les circumstàncies històriques en una aproximació qualsevol a la Llei seria descontextualitzar-la. I una realitat descontextualitzada és, senzillament, un falsejament.

Tercera part

**UN BALANÇ DE LA LUEV CENTRAT
EN L'ÀMBIT QUE ENS OCUPA**

Hi ha una expressió popular que diu que "el paper ho suporta tot", i en aquest sentit és perfectament possible fer lectures voluntaristes i voluntarioses de la LUEV, i voler deduir, d'allò que diu, allò altre que (explícitament, si més no) no diu. Però els fets són els fets, i la Llei diu el que diu, i arriba fins on arriba. I en el cas de l'àmbit socioeconòmic, el fet és que, bàsicament, no diu. Res.

Aquesta afirmació no implica una impugnació global i absoluta de la LUEV. La meua formació (passió i professió) d'historiador em fa ser molt conscient de la mentida dels "o blanc o negre", "o tot o res": la veritat (o, millor encara: l'aproximació a la veritat) sovint es troba en el matís i en la capacitat de tenir sempre present el context.

En aquest sentit, la LUEV va significar un pas molt important, ja ho hem dit, en el moment del seu naixement. Només vuit anys després de la mort del dictador, s'havia constituït un primer autogovern valencià (el primer en tres-cents anys, no ho oblidem). I tot i les limitacions de tot tipus que patia aquell autogovern, es plantejà l'objectiu de la despenalització del valencià (insistim en el context, per a valorar el fet: cal entendre que veníem de tres-cents anys de penalització, i això que ara ens pot semblar tan poca cosa, significava en realitat tancar tres segles de persecució explícita i legal) i l'aprovació d'una base legal per a una primera recuperació del seu ús social, a través de l'ensenyament, l'administració valenciana i els mitjans de comunicació social (o això és el que fixa la mateixa Llei).

Ho tornem a dir: no era poca cosa, fa trenta-sis anys. La pregunta, novament, és si ara, passada una generació, és suficient.

Perquè el fet és que el paper diu el que diu. I que, per tant, arriba fins on arriba, per més bona voluntat que s'hi pose.

Analitzem-ho. Fem balanç, en un sentit global, de la Llei. I recordem la pregunta que ens fèiem en el primer apartat d'aquest article: la LUEV, ha "complimentat i desplegat" el manament estatutari de garantir "l'ús normal i oficial de les dues llengües", i la no discriminació per raó d'ús d'una les dues llengües oficials?

La resposta ja la insinuàvem adés, per evident: és clar que no ha "complimentat i desplegat" el manament estatutari. I no ho ha fet per a una de les parts: la del valencià. La LUEV ni ha garantit l'ús normal i oficial del valencià ni ha impedit la

discriminació de ciutadans valencians pel simple fet d'expressar-se en una de les llengües oficials de la comunitat autònoma. I això és un fet que tota la base empírica de què disposem (estudis, enquestes i denúncies) evidencia de forma constant i inequívoca.

Aquest no és, per tant, un balanç d'èxit. Si no és que es pretenga fer passar per èxit el fet de no complir amb l'objectiu que s'ha establert.

La conclusió és compartida entre els agents socials que treballem en l'àmbit de la llengua. Ja ho vam expressar de forma consensuada l'any 2005 en l'informe *Un diagnòstic de la Llei d'Ús*, on n'apuntàvem totes les limitacions. L'índex d'aquell informe és un bon i expressiu resum d'aquest balanç compartit:

- “1. La Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV), una llei de mínims que s'ha aplicat al mínim.
2. La LUEV, una llei incomplida en els deures que s'imposa.
3. Impossibilitat d'exercir uns drets que no tenen uns deures correlatius.
4. L'ensenyament: problemes crònics d'aplicació de la LUEV que la Generalitat no resol.
5. Allò que la LUEV no va preveure.
6. La unitat de la llengua i, sobretot, de la comunitat lingüística.”

I si això és així en un sentit general, pel que fa al tema que ens ocupa –l'àmbit socioeconòmic–, només cal dir que el balanç que feia el referit document de l'aplicació de la LUEV en aquest àmbit el trobem en l'apartat cinquè del seu índex, amb el clarificador títol d'“*Allò que la LUEV no va preveure*”. No es pot dir més, i de manera més clara,

I en aquest punt recuperem la segona pregunta del primer apartat, referida a les possibilitats o potencialitats no explotades que teòricament encara pot oferir la LUEV. La Llei, allò que diu, realment permet “complimentar i desplegar” el que no s'ha complimentat i desplegat durant trenta-sis anys?

Hi ha qui, amb la millor de les intencions, vol donar una resposta positiva a l'interrogant en qüestió. En cas de ser certa, aquesta resposta positiva, voldria dir que la Llei permet una lectura totalment arbitrària en allò referent a la seua

aplicació. Cosa que (hi insistim: en cas de ser certa) no seria precisament una virtut: una llei fixa, regula i obliga, i no deixa a la bona voluntat del govern de torn la seua aplicació; perquè, si ho fa, no és una llei, sinó una recomanació, un consell, o una declaració de bona voluntat.

Però és que, a més, en el cas de LUEV, ja hem constatat que l'àmbit socioeconòmic és, simplement, "allò que no va preveure". Tal com hem vist, la Llei no hi fa referència, més enllà d'un genèric "dret a l'ús del valencià en les activitats professionals i privades". Això és, en sentit estricte, una despenalització de l'ús del valencià (després d'anys de penalització durant la dictadura franquista, i abans), i res més.

Ho explicitem: no, la LUEV no té cap possibilitat o potencialitat de desplegament en l'àmbit socioeconòmic. Perquè no en diu res. I perquè qualsevol decret o normativa que s'hi referís, en realitat no desplegaria cap principi, objectiu o mesura establert en la LUEV respecte a aquest àmbit (perquè aquests, ja ho hem vist, no hi són).

Conseqüentment, no veiem com es pot pretendre fonamentar en la LUEV cap norma legal que tinga com a objectiu específic garantir l'ús del valencià en l'àmbit socioeconòmic, i la no discriminació pel seu ús en aquest àmbit en particular. Amb una base tan feble (o més exactament: tan inexistent), qualsevol norma "fomentada" en aquest "fonament inexistent" seria discutible legalment.

Per tant, si la LUEV no ens ofereix un fonament jurídic per a desplegar allò que ni tan sols no esmenta, la conclusió és evident i clara: ens cal una nova llei per a poder "complimentar i desplegar" el manament estatutari de garantir "l'ús normal i oficial de les dues llengües", i la no discriminació de cap persona per raó de llengua, en l'àmbit socioeconòmic.

Aquest darrer és un raonament que cau pel seu propi pes. A més, és plenament acceptat i consensuat entre els agents socials que, com ACPV, treballem per la promoció i la dignificació de la llengua del poble valencià. Tanmateix, en l'àmbit de la política professional troba una resposta que podríem resumir així: d'acord, és cert, però això, ara, seria difícil i, en tot cas, un risc. Si l'interlocutor, astorat, reclama ampliació de la resposta, pot aconseguir una de similar al següent: que ara no seria possible aconseguir el consens parlamentari que va haver per a l'aprovació de la LUEV i que,

per tant, derogar-la i substituir-la per una nova llei obriria la porta perquè un possible canvi de majories parlamentàries en comportara la substitució per una normativa més tímida que la mateixa LUEV o, fins i tot, regressiva.

La resposta a aquest plantejament apunta en dues direccions. La primera, la que té en compte que els canvis socials s'acaben expressant en canvis polítics, legals i institucionals. És a dir, que les institucions són per definició conservadores i el darrer esglaó social que expressa els canvis, la punta visible de l'iceberg social. Per això, és possible que, sí, un canvi polític possibiliti un retorn legal al passat, però igualment ho és que el canvi social force el canvi de posició en l'àmbit polític, en el sentit de moure les posicions antivalencians. Perquè ara aquelles posicions no podrien ser les mateixes que es van exhibir anys enrere: la societat ha madurat, i ha fet que allò que abans eren reivindicacions relativament minoritàries ara siguin valors socialment majoritaris. Estesos. Acceptats. Assumits. D'exemple, en trobarem a doll: personalment, com a objector de consciència al servei militar (objector dels anomenats "històrics", perquè per edat ens va tocar de viure les primeres passes d'un moviment que encara no s'havia estés socialment), recorde els noms i cognoms dels polítics que, de primer, acusaven pràcticament de "criminals" els que no volíem fer la mili i que, pocs anys després, es barallaven per apuntar-se la medalla d'haver derogat, ells (ells!) el servei militar obligatori. La lluita LGTBI ofereix també un bon exemple en el mateix sentit. El fracàs de recents campanyes electorals basades en intents forçats de ressuscitar el vell anticatalanisme de la transició apunten en aquesta direcció: potser la societat ha canviat un poc més que no ens pensem.

La segona direcció, quant a la resposta, és la de pensar que si la LUEV no molesta aquells sectors tan antivalencians (que, tot i el seu antivalencianisme, no la derogarien) és, potser (i només dic potser) perquè, trenta-sis anys després, la LUEV és més innòcua del que algunes benintencionades veus creuen. I que, consegüentment, ha estat útil per a la despenalització del valencià, però no ho ha estat tant per a "garantir l'ús normal" de les dues llengües. A les proves (i les dades) em remet.

En tot cas, la nostra obligació és atendre'ns als fets al més objectivament possible i proposar solucions. La LUEV no té en compte en el seu articulat l'àmbit

socioeconòmic (és un fet objectiu), i sobre una base inexistent és complicat, per no dir impossible, desplegar res.

Una cosa diferent són els càlculs polítics d'oportunitat i possibilitat, atenent al context polític particular, a la correlació de forces (de representació parlamentària) i, sobretot, a eixa realitat tan volàtil anomenada "voluntat política" (que sembla tan ferma i decidida quan hom forma part de l'oposició i aspira a governar, i que es desfà amb més facilitat que el terròs de sucre en el cafè calent quan hom passa, gràcies a la confiança dels electors, de l'oposició al govern i, per tant, comença a tenir cada vegada més coses –subvencions per vots i escons, possibilitat de col·locació laboral de militants, projecció mediàtica i quotes de pantalla, accés a informació, atenció dels poders...– a perdre).

Nosaltres, però, només ho constatem: la LUEV no preveu cap principi ni objectiu pel que fa a la valencianització de l'àmbit socioeconòmic, i per tant no hi ha cap principi o objectiu "desplegable".

Quarta part

IGUALTAT LINGÜÍSTICA

El trànsit del segle XX al XXI ha vist un canvi de model en referència a les polítiques lingüístiques al nostre país: hem passat dels models de “normalització” lingüística als d’“igualtat”.

El pas té a veure amb la constatació de les limitacions, a la pràctica, de les esmentades polítiques de “normalització”.

En primer lloc, per la confusió i el debat que pot provocar la seua mateixa denominació: què vol dir “normal” en qüestions de sociolingüística? Què vol dir, consegüentment, “normalitzar”? Qualsevol resposta és, potencialment si més no, una incitació al debat més que no pas un principi clar i un valor de consens. I aquestes darreres haurien de ser les nostres apostes.

En segon lloc, perquè aquestes polítiques de “normalització” s’han traduït a la pràctica en la institucionalització de la llengua pròpia, sense atendre la majoria d’àmbits socials d’ús i, sovint, deixant-ho tot reduït, fonamentalment, a objectius de “coneixement” i “ensenyament”.

En el cas valencià, això s’ha vist doblement agreujat pel fet que, tal com hem vist, la LUEV no és ni tan sols una llei de “normalització”. Una renúncia de partida probablement explicable pel context històric que la va veure nàixer, però que implicava una autolimitació important. De manera, que durant gairebé trenta-sis anys, al País Valencià, la política lingüística s’ha circumscrit pràcticament en exclusiva a l’àmbit de l’ensenyament, i molt particularment al de l’escola.

Una generació després, les conseqüències són visibles. Les bones, i les no tan bones: hi ha hagut un augment del coneixement (gràcies a l’escola) que no s’ha traduït, però, en augment proporcional de l’ús (els estudis i enquestes fins i tot assenyalen un retrocés global). Continuar insistint en el model de la LUEV i de la circumscripció de la llengua exclusivament a l’escola ens porta, tal com totes les dades assenyalen, a un procés de relativa “llatinització” del valencià (i perdoneu-me el possible excés de la imatge, i agafeu-ne només el seu valor metafòric i explicatiu), el qual, com molts mestres saben, és sovint la llengua de l’aula però no la del pati (la de la interacció social i l’ús real).

En trenta-sis anys hem avançat en el coneixement, sens dubte. I això és absolutament positiu i necessari: sense coneixement, no hi pot haver ús, ni

dignificació. Però hem retrocedit (podem discutir la dimensió del retrocés, però no el fet: les dades ho assenyalen clarament) en xifres d'ús. I en definitiva l'objectiu és, sempre, l'ús: una llengua coneguda només és viva si és, també, parlada.

La institució pionera, al País Valencià, en el tomb esmentat de les polítiques lingüístiques fou la Universitat de València. ACPV recollí immediatament la iniciativa, decidida a construir un marc mental positiu per a la promoció de la llengua, el qual ha de facilitar desarticular els marcs mentals negatius que sovint tan hàbilment han sabut construir els sectors contraris a la dignificació de la llengua pròpia, i que han format part durant anys i anys del conjunt de "valors dominants" que condicionen i en bona part determinen els comportaments concrets de les persones (amb motivacions no sempre tan racionals com sembla expressar la nostra denominació d'*Homo sapiens*).

Així, de la mateixa manera que vam deixar de parlar de "requisit" (una exigència més per accedir a la funció pública: un marc mental negatiu) per passar a referir-nos a "competència" (ningú no vol que li imposen requisits, però qui vol ser incompetent?), vam assumir i desenvolupar el discurs de la igualtat.

D'aquesta manera, deixem a una banda el (com a mínim) confús concepte de "normalització" (i l'incòmode i poc elegant implícit que el no valencianoparlant "no és normal") i els debats sobre la definició de llengua pròpia i històrica, per a emmarcar la nostra actuació en la lògica dels moviments socials de drets civils: del que es tracta és, senzillament, de garantir la igualtat de totes les persones. O, en sentit negatiu, de garantir que no es puga produir la discriminació d'una persona per raó de llengua, quan parlem d'una llengua oficial (com és el cas del valencià en el seu territori).

Cal destacar, a més, en referència al tema que ens ocupa, que el discurs de la igualtat té un particular avantatge. La "normalització" de la llengua pròpia i històrica obliga sens dubte els poders públics i les institucions, però és fàcilment rebutible des de l'àmbit privat: o és que el castellà no és, també, oficial i, per tant, "normal"? En canvi, la igualtat remet als drets humans fonamentals, i la garantia de la no discriminació (per raó de sexe, origen, religió, cultura... o llengua) obliga tothom, poders públics i instàncies privades.

En aquest sentit, l'experiència exitosa dels moviments socials dels drets civils avala l'estratègia. I així, ACPV assumí i popularitzà l'expressió "drets lingüístics" i edità ja fa anys una primerenca *Guia de Drets Lingüístics*, amb la vocació d'iniciar el primer pas per a l'acció: el de la consciència dels nostres drets, necessària per a la decisió de passar a exercir-los i exigir que siguin respectats. Per dret. A la igualtat de tracte. A la no discriminació.

Per tant, hem de ser conscients que parlar valencià (el nostre català, com deia Enric Valor) no està només despenalitzat, sinó que és un dret que ningú no ens pot negar, tant en les nostres comunicacions orals com escrites, en qualsevol àmbit d'ús social, públic i privat. El primer pas és, així doncs, exigir que es respecte aquest dret, i això ofereix una porta d'entrada per a definir criteris d'actuació i mesures concretes d'acció en relació a l'àmbit socioeconòmic.

Cinquena part

**ALGUNS CRITERIS D'ACTUACIÓ
POSSIBLES PER A UNA NECESSÀRIA
NOVA LLEI**

"Tot està ja dit; però, com que ningú no escolta, cal tornar-ho a dir" (frase que Joan Fuster atribueix a André Gide a *Plagi, dins del llibre Diccionari per a ociosos*).

Potser tot no està ja dit, però sí que s'ha dit molta cosa, si més no sobre el tema que tractem. Després de trenta-sis anys de l'aprovació de la LUEV, tenim ja suficient perspectiva per a fer-ne balanç i, també, valorar les seues possibilitats reals de desenvolupament, així com per a debatre els criteris genèrics d'actuació i les propostes de mesures positives concretes que són necessàries per a continuar avançant en la direcció fixada per l'Estatut (aquell nostre vell conegut: "garantir l'ús normal i oficial de les dues llengües").

Tal com hem vist, en l'àmbit socioeconòmic podem dir que pràcticament tot està per fer, ja que la LUEV no hi fa cap plantejament ni proposta específics. Però no tot està per dir: aquests anys, ACPV ha editat, en solitari o en col·laboració amb d'altres agents socials, diferents documents amb reflexions i propostes que poden ser, que són, un interessant punt de partida, amb l'objectiu de fer possible la garantia dels drets lingüístics dels valencianoparlants i la no discriminació per raó de llengua.

Per tant, caldria començar per "tornar-ho a dir". Recuperar les propostes fetes al respecte, com a criteris per a un programa d'actuació possible, traduïble potencialment en un text de caràcter legal.

Tornem a dir-ho, doncs. Si més no, per a intentar que l'actual Govern valencià i la majoria parlamentària que el fa possible ho escolte, ja que no ho han fet els governs anteriors.

No farem ara, però, la llista exhaustiva i completa dels molts documents i propostes que hem editat durant aquests darrers anys (com són la *Guia de Drets Lingüístics, o els llibres Drets cap a la normalitat. Propostes per a una política lingüística eficaç i factible al País Valencià i Català, per què? Legislació i sentències que avalen el català al País Valencià* –els autors de tots dos són els germans Alfons Esteve, advocat i cap del Servei Lingüístic de la Universitat de València, i Francesc Esteve, filòleg i tècnic del mateix Servei, membres de la Secció de Política Lingüística d'ACPV) o en els quals hem col·laborat (com ara els informes anuals sobre la situació de la llengua catalana presentats

al Comitè de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritzades, per exemple).

Per raons d'espai, i en tant que hem de centrar-nos en el tema que ens ocupa, només farem referència als documents que tracten directament de propostes per a la valencianització de l'àmbit socioeconòmic.

Sisena part

**PROPOSTES QUE JA VAM FER EN
UN DIAGNÒSTIC DE LA LLEI D'ÚS
(2005)**

Hem de destacar, en aquest sentit, particularment, quatre documents. El primer és el ja esmentat *Un diagnòstic de la Llei d'Ús (2005)*. En aquest informe-balanç, dins de l'apartat 5 ("Allò que la LUEV no va preveure") hi ha un punt dedicat a l'àmbit que ens ocupa, amb propostes positives i possibles d'actuació. ACPV vam participar en la redacció d'aquell text, encara ara (catorze anys més tard!) plenament vigent, dissortadament. Avui continuem assumint el que hi dèiem. I és per això que reproduïm integrament, a continuació, aquell punt:

"5.4. Món laboral i social

El món de l'activitat econòmica i laboral és probablement un dels camps més oblidats en la normalització lingüística. Com hem vist més amunt, la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià només s'hi refereix en dos articles (el 17 i el 33), on es preveuen simples vaguetats sense cap contingut jurídic vinculant. D'una banda, el dret d'expressar-se en valencià en les 'activitats professionals, laborals, sindicals' etc. (art. 17) sense cap deure correlatiu. I, de l'altra, la previsió que els 'poders públics valencians fomentaran [...] l'ús del valencià a les activitats professionals, mercantils, laborals, sindicals [...] i associatives.

Per tot això, és urgent començar a regular la presència de la llengua pròpia en aquest sector, tan sensible i tan proper als ciutadans, i alhora amb tanta trascendència, pel temps que tothom hi dedica, per la importància econòmica i pel pes en la salut social d'una llengua:

- a) La presència normal i habitual del valencià hauria de començar per garantir-se en les empreses públiques de la Generalitat i de les corporacions locals i també en les empreses adjudicatàries de concessions. Per a accedir a les concessions, aquestes empreses han de tenir l'obligació (establida mitjançant les corresponents clàusules en els contractes d'adjudicació) d'usar el valencià com a vehicle normal i habitual dels serveis que presten als ciutadans.
- b) Una previsió semblant ha de figurar per a les empreses que presten serveis públics, tals com els transports, els subministraments, les comunicacions, etc. I així mateix, tots els elements de retolació i comunicació d'aquests serveis públics hauran d'estar almenys en valencià.
- c) És necessària una regulació clara en l'etiquetatge dels productes que es distribueixen en tot el territori. En un primer estadi, almenys en els productes

de denominació d'origen valenciana l'etiquetatge ha de figurar com a mínim en valencià. De la mateixa manera, en aquest mateix espai de temps, s'han de fixar mesures de foment per a tota la resta de productes. En un segon estadi, i dins d'un termini prudencial posterior, aquesta obligació d'etiquetar en valencià s'haurà d'aplicar a tots els productes que es distribuesquen al País Valencià. Aquest mateix règim s'haurà d'aplicar, si és el cas, en l'embalatge i en les instruccions.

d) S'ha de fixar el deure de disponibilitat lingüística de tots els comerços, botigues, entitats, empreses i establiments oberts al públic. Només així es pot garantir el dret del ciutadà de ser atès, tant oralment com per escrit, en valencià. En una primera fase, tots aquests establiments esmentats han de poder almenys atendre passivament (entendre) els valencianoparlants.

e) La Generalitat ha de signar acords amb les grans empreses, els grans centres comercials i les cadenes d'establiments per tal de generalitzar-hi l'ús del valencià. Els acords han de determinar que la Generalitat ha d'aportar el suport tècnic mitjançant eines i recursos i les empreses han d'adquirir el compromís d'oferir tots els seus serveis en valencià i molt especialment en la retolació, la megafonia i l'etiquetatge. A més, els nous permisos d'inici d'activitats per a aquestes empreses, centres comercials i cadenes d'establiments han d'estar condicionats a la presència efectiva del valencià en totes les seues activitats.

f) Els col·legis professionals han d'estar capacitats per a poder fer tot tipus d'actuacions en valencià, com també han de posar a disposició de tots els seus col·legiats les eines necessàries perquè aquests puguem desplegar la feina de manera normal, activament i passiva, en valencià.

g) En les activitats laborals, en un primer moment, cal establir mesures d'incentivació i de foment per a assegurar-hi la presència i l'ús sense traves del valencià. S'ha de fixar una regulació explícita sobre l'ús del valencià en els centres de treball, en les relacions laborals i en els convenis col·lectius.

h) S'han de publicar materials en allò que es refereix a la formació professional específica –l'anomenat know how– i a la difusió generalitzada i la defensa dels drets laborals dels treballadors i les treballadores.

i) Les ajudes a la retolació d'establiments comercials i de serveis ha estat una mesura necessària però insuficient, que cal eixamplar. Tots els professionals, comerços, botigues, entitats, empreses, establiments oberts al públic, etc. que oferisquen els seus serveis i productes en valencià abans dels terminis prevists legalment han de gaudir de bonificacions i exempcions fiscals.

j) Els xecs, els pagarés, els talonaris, les targetes de crèdit, les llibretes d'estalvi i altres documents oferits per les entitats financeres als seus clients han de ser redactats, si més no, en català.

k) Cal crear uns segells d'excel·lència de servei per a aquells comerços, botigues, entitats, empreses, establiments oberts al públic i professionals que oferesquen els seus productes i serveis en català. Els segells haurien de tenir una considerable dotació econòmica i exempcions fiscals, i el seu atorgament hauria de ser un esdeveniment mediàtic.”

Setena part

**EL TOMB ESTRATÈGIC: LA PROPOSTA
D'UNA NOVA LLEI
D'IGUALTAT LINGÜÍSTICA (2015)**

L'11 de març de 2015 ACPV presentava públicament el document *Per una nova i efectiva Llei d'Igualtat Lingüística. Principis bàsics i àmbits d'actuació pràctica*, redactat i signat conjuntament per ACPV i les universitats públiques valencianes. En l'acte multitudinari de presentació van participar el president d'ACPV, Joan F. Mira, i els vicerectors de Cultura i Política Lingüística de les universitats.

Per primera vegada, una veu valenciana proposava, de manera formal i pública, superar la LUEV i substituir-la per una nova llei, anomenada d'Igualtat. La proposta d'ACPV i les universitats ha anat guanyant progressivament suports socials, i a hores d'ara està plenament assumida per tots els sectors socials que treballem per la llengua i la cultura al País Valencià.

El document no pretenia ser una proposta concreta i detallada d'un projecte de llei, sinó una proposta més global i estratègica de fer un tomb en la política lingüística practicada fins aleshores al País Valencià, l'eix del qual era precisament la necessitat d'una nova Llei d'Igualtat Lingüística que substituïra a una LUEV superada per l'evolució de la societat valenciana i amb el seu potencial fonamentalment esgotat.

En aquest sentit, el document expressa uns criteris bàsics d'actuació i contempla, tal com recull el seu subtítol, diversos àmbits d'actuació pràctica, entre els quals hi ha el següent àmbit: "7. Disponibilitat lingüística en tots els àmbits no oficials, ara sense regulació: econòmic, laboral, serveis, consum i oci" (el qual es correspon amb el "nostre" àmbit socioeconòmic).

Es tracta en aquest cas, per tant, més d'una reflexió que no d'un recull programàtic de propostes concretes d'actuació. Però és important tenir-lo present, perquè la reflexió que s'hi fa és una expressió bastant acabada del fonament teòric de les propostes d'actuació que estem recollint i fent.

En aquell àmbit d'actuació setè, ACPV i les universitats públiques valencianes hi dèiem (i ara segueix la transcripció completa i literal del punt esmentat del document):

"L'àmbit laboral, econòmic, del consum, del serveis, de l'oci, etc. són sectors en què la Llei d'Ús i Ensenyament ni tan sols estableix cap mesura ni formula cap previsió

ni obligació similars a les tímides que aplica a l'ensenyament. En la societat actual, aquests àmbits són transcendents per a la vida dels ciutadans i això vol dir que ho són també per a la viabilitat de la llengua en què s'expressen. Deixar-los sense regulació equival a arraconar el valencià i privar-lo de ser una llengua vàlida per a tots els espais que integren la societat.

Per tant, la nova llei ha d'establir la disponibilitat lingüística: tots els ciutadans valencians, com a treballadors, com a agents econòmics i socials, com a usuaris o com a consumidors, tenen el dret d'expressar-se en valencià amb plena garantia de normalitat i a ser atesos en valencià i, correlativament, s'ha de suposar legalment per a tothom la competència almenys passiva en aquesta llengua.

La llei ha de preveure facilitats, mesures d'acció positiva i incentius, a més d'una avaluació constant de l'ús, per a fer efectiva la normalitat de la llengua pròpia en aquests àmbits socials."

Octava part

**LA IMPORTÀNCIA DE L'AVALUACIÓ:
EL PROTOCOL PER A LA GARANTIA
DELS DRETS LINGÜÍSTICS (2016)**

El tercer document és més recent. Es tracta del *Protocol per a la Garantia dels Drets Lingüístics*, aprovat el 17 de desembre de 2016 en una reunió a Donostia, País Basc, d'entitats de territoris amb llengua pròpia de tot Europa (de Gal·les, Escòcia, Friuli, Còrsega, Bretanya, Sardenya, Euskadi, Galícia...i de l'àmbit lingüístic català). Acció Cultural del País Valencià (ACPV), que forma part de la Xarxa Europea per la Igualtat Lingüística-ELEN d'Europa, va participar activament en aquella reunió, la qual s'havia fixat un triple objectiu:

- Reivindicar que la garantia de la diversitat lingüística i l'assegurament del desenvolupament de les llengües són punts fundamentals per a la pau i convivència.
- Crear una eina efectiva per a la igualtat lingüística i el desenvolupament de les llengües en situació de desavantatge.
- Presentar les comunitats lingüístiques com a subjectes dins d'aquest procés i reivindicar que en la societat sigui la garant d'aquesta gestió justa." (*Protocol per a la Garantia dels Drets Lingüístics*, article 2).

En aquest sentit, el *Protocol* fixa una sèrie d'àmbits de treball (entre els quals el socioeconòmic), per a cadascun dels quals assenyala una sèrie de mesures destinades a garantir la igualtat lingüística, i uns indicadors d'avaluació "a fi de poder valorar el nivell de compliment de les mesures" (*Protocol*, article 6.3).

El particular interès del *Protocol*, així doncs, rau en el seu caràcter pràctic, i en el fet que la proposta de mesures va acompanyada de la d'indicadors d'avaluació: el *Protocol* no vol ser l'habitual declaració de bones voluntats, consistent en una successió de verbs d'intencions conjugats en un futur imprecís (procurarà, fomentarà, estimularà...) i sense establir cap seguiment del seu compliment, sinó un instrument útil, pràctic.

L'àmbit socioeconòmic és el quart dels àmbits que es tenen en compte, i el *Protocol* hi proposa dèsset mesures expressades com a objectius, el compliment de les quals ha de ser avaluat (i ací rau, hi insistim, la novetat i l'interès) per a poder concloure una diagnosi del grau de respecte de l'existència o no de discriminació per raó de llengua.

El document és a l'abast de qui desitge consultar-ho. Tot i això, fem la llista de les 17 mesures-objectius (les quals podrien ser assumides igualment com a criteris per una Llei d'Igualtat en l'apartat de l'àmbit socioeconòmic):

“A. Sistema regulador.

1. El reconeixement dels drets dels consumidors en la llengua minoritzada està degudament regulat.

B. La llengua minoritzada i les relacions amb els consumidors.

1. La protecció de la salut i la seguretat

1.1. Els missatges relatius a la salut i seguretat dels productes, com ara instruccions sobre medicaments, informació sobre els riscos dels productes, etc, també estan disponibles en la llengua minoritzada.

1.2. Els avisos i les instruccions relatius a la salut i seguretat dels locals comercials també estan disponibles en la llengua minoritzada.

2. La informació pública relativa als productes i serveis.

2.1. Informació sobre factures, pressupostos, tarifes, catàlegs de productes, certificats, manuals d'instruccions de serveis i productes, etc. està disponible en la llengua minoritzada.

2.2. S'apliquen mesures similars amb relació als productes i serveis, en els casos en què les relacions amb els consumidors es gestionen des de fora de l'àmbit de la llengua.

2.3. La retolació i la informació comercial també estan disponibles en la llengua minoritzada.

2.4. Les aplicacions informàtiques, programaris, interfícies, etc dels productes també estan disponibles en la llengua minoritzada.

2.5. Es fomenten directrius de màrqueting i publicitat per a l'ús de la llengua minoritzada en activitats comercials.

3. Conflictes

3.1. La resolució de conflictes comercials es duu a terme garantint els drets lingüístics dels parlants de llengües minoritzades.

4. Els drets dels consumidors en sectors econòmics fonamentals i en la prestació de serveis bàsics també es garanteixen en la llengua minoritzada

4.1. Execució de plans lingüístics als sectors següents: companyies asseguradores, empreses energètiques, serveis de transport, institucions financeres, operadores de telefonia, companyies que presten assistència social i general, mútues sanitàries, servei postal, etc.

C. La llengua minoritzada al lloc de treball i al mercat laboral

1. Està legalment protegit el dret dels treballadors a treballar en la llengua minoritzada al lloc de treball.
2. Les companyies i empreses fomenten pràctiques en la llengua minoritzada: plans de formació; formació contínua; contractes de treball i convenis laborals; informes, missatges, avisos i altres documents; procediments interns de treball; paisatge lingüístic; material amb contingut lingüístic (catàlegs, punts de venda en línia, publicitat), etc.
3. Les companyies i empreses possibiliten l'ús de la llengua minoritzada al lloc de treball, i dissuadeixen de la prohibició d'utilitzar la llengua minoritzada en l'entorn laboral.

D. Responsabilitat social corporativa

1. Els sindicats inclouen clàusules sobre la llengua minoritzada en la negociació col·lectiva, a fi de protegir els drets lingüístics dels treballadors i la responsabilitat social.
2. Les companyies i empreses col·laboren de manera proactiva amb les comunitats minoritzades en el desenvolupament de la responsabilitat social.
3. Les companyies i empreses participen de manera proactiva en la creació de comissions per fomentar la llengua minoritzada en l'àmbit socioeconòmic.
4. Els sindicats desenvolupen pràctiques internes i suport a la planificació en la llengua minoritzada."

Podem respondre positivament cadascuna de les dèset mesures-objectius del Protocol, en el cas del País Valencià? Si no és així (i pensem que no ho és), tenim un problema. I també (i aquesta és la part positiva) una guia per a començar a resoldre'l, amb la seua traducció a un text amb força prescriptiva legal.

Novena part

**ACPV AVANÇA EN LA CONCRECIÓ:
LA PROPOSTA DE PROJECTE DE LLEI
D'IGUALTAT LINGÜÍSTICA (2019)**

Finalment, el passat 26 de març de 2019, ACPV presentava, en un acte públic que tingué lloc a la nostra seu central a València, l'edifici Octubre Centre de Cultura Contemporània (OCCC), el llibre *Igualtat lingüística. Capgirar el desús i la subordinació*, d'Alfons i Francesc Esteve, que recull la proposta de projecte de Llei d'Igualtat Lingüística que fem, com a punt de partida per al debat.

La novetat i l'interès del text és que, més enllà de la reiteració de la definició d'uns àmbits d'actuació i d'uns criteris genèrics que poden ser fàcilment traduïbles en mesures de caràcter legal (i que ara, per tant, no repetirem), proposa, en forma d'annex, un projecte complet i redactat de Llei d'Igualtat Lingüística. I, aquesta vegada sí, el projecte contempla l'àmbit que ens ocupa, amb un Títol IV específic fins i tot, anomenat "L'activitat socioeconòmica".

La proposta de Títol IV del projecte de llei esmentat engloba set articles, dels quals nosaltres ara només en farem un resum (qui desitge consultar la redacció completa, pot fer-ho en el llibre *Igualtat lingüística. Capgirar el desús i la subordinació*):

1) El primer és dedicat a les empreses públiques, les quals, precisament pel seu caràcter públic, "han d'emprar normalment el valencià en les actuacions i documentació internes i en la retolació, en les instruccions d'ús, en l'etiquetatge i en l'embalatge".

2) El segon es refereix a les empreses, públiques o privades, que ofereixen serveis públics, les quals "han d'emprar, almenys, el valencià en la retolació i en les comunicacions de megafonia".

3) El tercer parla de l'atenció a "les persones consumidores o usuàries quan s'expressen en qualsevol de les llengües oficials", la qual cosa implica el deure de competència passiva de la llengua (comprensió), tot i que també preveu que el Govern promoga la competència activa en l'atenció al públic.

4) En el quart es fixa l'obligació de les empreses concertades o subvencionades d'usar "almenys, el valencià en la retolació, en els avisos i en la documentació

adreçats al públic, com a mínim quan estiguen vinculats a l'objecte de l'ajut o el conveni.”

5) El cinquè regula que la informació de “l'etiquetatge de productes valencians de denominació d'origen, de denominació comarcal o de denominació de qualitat i dels productes artesanals que es distribueixen en l'àmbit territorial valencià han de ser necessàriament, com a mínim, en valencià.”

6) El sisè determina que en la publicitat institucional valenciana “feta en l'àmbit territorial valencià, s'ha d'utilitzar de manera general el valencià.”, i que la Generalitat i els ens locals “dels territoris de predomini lingüístic valencià han d'afavorir i garantir amb mesures adequades l'ús del valencià en la publicitat, especialment la de la via pública”.

7) Finalment, el setè assenyala que la Generalitat i els col·legis professionals “han de fomentar l'ús del valencià en les activitats professionals”, i la primera “ha d'estimular i fomentar l'ús del valencià en els centres de treball, en les relacions laborals i en els convenis col·lectius, en els pactes d'empresa i en els contractes de treball” amb el foment de la participació de sindicats i empreses en l'assoliment d'aquest objectiu.

Desena part

A MODE DE CONCLUSIÓ

Considerem que és un fet, tal com repetidament hem assenyalat, que la LUEV no té potencial de desplegament pel que fa a l'assoliment de l'objectiu estatutari de "garantir l'ús normal i oficial de les dues llengües" en l'àmbit socio-econòmic, per la senzilla –i objectiva– raó que (tal com hem vist) no en diu res.

D'això lògicament es dedueix la necessitat d'una nova llei. Caldrà atendre els criteris d'oportunitat política, és clar. Però la crida al realisme va en el doble sentit: les actuacions de política lingüística han de cercar el màxim consens, però això no pot ser coartada per a l'autoengany. Una cosa és que el context pugui aconsellar o no substituir una llei, i una altra de ben diferent és que aquesta llei (tant si podem substituir-la de manera immediata com si no) haja estat superada per l'evolució de la societat. I trenta-sis anys són molts anys. També per a una llei.

Alhora, ens sembla evident que aquest àmbit és d'una importància absoluta en la vida de les persones i les societats i, consegüentment, l'assoliment d'aquell objectiu genèric obliga a implementar mesures concretes en aquest àmbit, on tot està pràcticament per fer.

Per tant, el debat real és, al nostre parer, el de "com" ho fem, i no tant el de "què" hem de fer. En aquest sentit, tenim, però, un doble avantatge, per a concretar aquesta implementació. El primer, un discurs que ens ofereix un marc positiu i que es refereix a un valor de consens social: el discurs de la igualtat lingüística, que ens remet a drets i al concepte modern i democràtic de ciutadania. El segon, un bagatge acumulat de reflexions, criteris d'actuació i propostes concretes recollides en una sèrie de documents (que hem referit) que ens poden aportar una primera i alhora segura guia. Aquests documents, és clar, compten amb un aval acadèmic important i amb un consens gairebé absolut entre els agents socials que treballem per la promoció i la dignificació de la llengua al País Valencià. Per alguna cosa deu ser.

Finalment, cal apuntar que les mesures d'actuació proposades per a l'àmbit socioeconòmic són, per dir-ho d'alguna manera, mesures "possibilistes" i "progressives". Impliquen, senzillament, la no discriminació de cap persona per usar una de les dues llengües oficials al nostre territori i, per tant, implementar-les és,

en realitat, complir la llei. En aquest sentit, podem parlar de "mesures de mínims", on més que de promoció parlem en realitat de garantia de no discriminació. I aquesta és una obligació que, en democràcia, tenen totes les instàncies, tant les públiques com les privades.

Per tant, del que es tracta, en resum, és de portar la democràcia a l'àmbit socioeconòmic pel que fa al valencià. Senzillament. Perquè és el nostre dret. I perquè és de justícia.

Bibliografia

ESTEVE, Alfons; ESTEVE, Francesc. *Guia Pràctica de Drets Lingüístics al País Valencià*. València, Acció Cultural del País Valencià (ACPV), 2006.

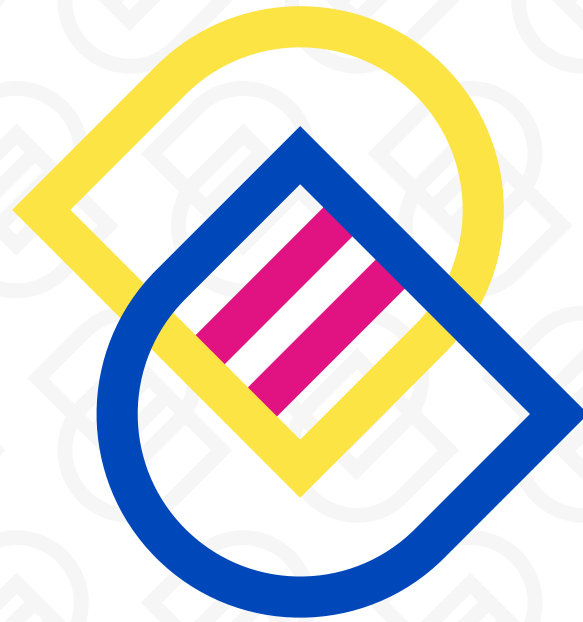
ESTEVE, Alfons; ESTEVE, Francesc. *Drets cap a la normalitat. Propostes per a una política lingüística eficaç i factible per al País Valencià*. València, Tres i Quatre, 2007.

MESA PER L'ENSENYAMENT EN VALENCIÀ. *Un diagnòstic de la Llei d'ús: 25 anys d'aplicació, un informe d'explicació i 10 mesures d'implicació*. València: Mesa per l'Ensenyament en Valencià, 2008.

KONTSEILUA. *Protocol per a la Garantia dels Drets Lingüístics*. Donostia, Kontseilua, 2016.

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ (ACPV). *Per una nova i efectiva llei d'igualtat lingüística. Principis bàsics i àmbits d'actuació pràctica*. València, Universitat de València, Universitat Politècnica de València, Universitat d'Alacant, Universitat Jaume I de Castelló de la Plana, 2015.

ESTEVE, Alfons; ESTEVE, Francesc. *Igualtat lingüística. Capgirar el desús i la subordinació*. Benicarló, Onada Edicions, 2019.

**Càtedra de
Drets Lingüístics**

